

Matteüs 25

Laatdienst: 3 oktober 2016

Voorganger: Ferdinand van Melle

Serie: Barmhartigheid
De zeven werken van barmhartigheid: Inleiding

Inleiding (Ineke)

Lieve mensen, hartelijk welkom na de mooie zomer en het nog mooiere begin van de herfst bij deze eerste viering van het komend seizoen.

Ik wil jullie vragen of je je even wilt voorstellen aan wie naast je zit en elkaar begroeten...

Ons jaarthema zal zijn: barmhartigheid. Dat kernwoord heeft veel kleuren en beelden. We laten ons daarbij leiden door een oeroud schilderij dat 500 jaar geleden is geschilderd hier in Alkmaar. En daarop staan de werken van barmhartigheid uit het Mattheusevangelie als een stripverhaal afgebeeld. In de bijbel zijn het er zes, maar de 7^e is later toegevoegd door paus Innocentius III in de vroege middeleeuwen toen Europa werd geteisterd door de verwoestende pestepidemie en begraven van doden een gevaarlijk werk van barmhartigheid werd.

De barmhartigheden hebben nog niets aan actualiteit verloren. Ook vandaag wordt ons gevraagd ons te verhouden met in onze wereld aanwezige hongerigen, zieken, armen, doden, worden mensen opgesloten en komen vreemdelingen op ons pad.

Elke dienst komt één van deze barmhartigheden aan het licht. En wie weet moet er nog een barmhartigheid worden toegevoegd!

De postbode (Louwra) komt onverwacht bellend binnen want ze heeft zondagsdienst en heeft gemerkt dat het in de kerk hier over barmhartigheid gaat. Nou, dan heeft ze nog wel wat post uit te delen... En ze deelt uit:

Vluchtelingenwerk Lepra (Sela was nog maar 5 jaar),

*ParkinsonFonds (jaarlijkse inzameling met gratis geschenken),
Hersenstichting (alleen met úw gift kunnen we voor verandering
zorgen),*

De Zonnebloem (Zo voelt geluk),

*PAXvredeskrant, (Meer dan een miljoen mensen belegerd in
Syrie),*

*Flying Doctors (Sankau wordt volgens een afschuwelijke traditie
besneden, tenzij ú dat voorkomt..),*

*Kankerbehandelingpreventie, (JA, ik geef mijn steun voor
behandeling&preventie!)*

*Rode Kruis (noodoproep miljoenen mensen hebben nú medische
zorg nodig) ,*

*Artsen zonder grenzen, (als mensen hulp nodig hebben, móét je
die geven)*

*Doen die een beroep op mijn barmhartigheid, al die
zogenaamd goede doelen? Tja wat is dat eigenlijk?*

Stijnie

Toen ik mij opgaf om mee te werken aan deze viering ging ik nadenken over het woord barmhartigheid.

Vanuit mijn christelijke achtergrond kwam ik al gauw bij het verhaal van de barmhartige Samaritaan en de woorden van Jezus als hij zegt: ik heb honger geleden en jullie hebben mij te eten gegeven.. Wat je aan de minste broeders en zusters hebt gedaan, heb je Mij gedaan. We hebben het net gehoord.

Barmhartigheid kwam naar voren als een daad van naastenliefde. In de Torah is barmhartigheid doen een gebod en een eer om daden van barmhartigheid te doen. Dat je het mag doen maakt je tot een gezegend mens. Jezus heeft die woorden doorgegeven in de Mattheustekst en zo zijn het chistelijke deugden geworden. Maar het is wel goed gelijk te zeggen dat ook in andere

godsdiensten het doen van barmhartigheid heel belangrijk is. In de Koran begint elke soera, elk hoofdstuk, met de aanhef: In naam van Allah, de barmhartige Erbarmer. En een van de vijf geboden is het geven van aalmoezen, teken van barmhartigheid aan wie het minder heeft. Het Offerfeest is daar een voorbeeld van: je geeft om samen met anderen te delen.

In het boeddhisme is barmhartigheid een weg naar het nirwana. In het taoïsme en hindoeïsme staat het omzien naar de medemens als deel van de schepping in hoog aanzien. Maar je hoeft er trouwens niet religieus voor te zijn: humanisten, atheïsten, agnosten, het begrip barmhartigheid is een menselijk begrip dat oproept de ander in nood te helpen.

En voor wie nog aarzelt: de postbode heeft ons net een hele serie voorbeelden gegeven wat je allemaal kan doen!

In onze gesprekken bij de voorbereiding bleek toch dat het begrip eigenlijk veel weerbarstiger is. In het Nederlandse woord zelf zit een lichaamsdeel: het hart. Dat je hart wordt 'erbarmd', geraakt, beroerd. In het Latijn ook: misericordia : hartepijn, hartzeer. Het Hebreeuws zelfs: je binnenste, je buik. 'ik krijg er buikpijn van'. Dat roept op om iets te doen. Om een daad te stellen.
Barmhartigheid.

Maar waarom doe je dat dan eigenlijk? Om dan geen pijn te hoeven voelen? Om je geweten te ontlasten? Of me later op de borst te kunnen kloppen? Omdat je ouders je dat voordeden? Omdat het van je geloof moet?

Is dat de reden dat ik me misschien wel schuldig ga voelen als ik een goededoelenbrief bij het oud papier heb gegooid? Ja, zeg ik, maar ik kan toch niet alle ellende van de wereld op me nemen?

Nog iets weerbarstigs: barmhartigheid klinkt als vanuit de hoogte. Ik geef iets aan iemand die het minder heeft. Die afhankelijk is van mijn geven. Rijken geven aan armen. Maak ik de ander daarmee afhankelijk? Is dat wel bijbels? Daar gaat het vaak om barmhartigheid en rechtvaardigheid. Die ander is niet minder, die is in Gods oog gelijkwaardig.

Het heeft ook een leuke kant: je wordt er zelf soms rijker van. Door voor anderen iets te doen krijg je ook terug. Wie goed doet, goed ontmoet. Wederkerigheid.

Nadenken over doen van barmhartigheid gaat er haast automatisch van uit dat ik iets doe voor anderen. Misschien komen we nog dichterbij ons hart als we het eerst omkeren: wie heeft mij barmhartigheid bewezen toen ik (vul maar zelf in) ...

De zeven werken van barmhartigheid

Dit is een stripverhaal van Matth 25. Ongelofelijk dat sinds 1504 dit houtbeschilderde paneel praktisch onbeschadigd is gebleven! 5 meter lang, eerst opgehangen in de kapel van het HeiligegeestGasthuis, wat nu de Waag is, hier 200 meter vandaan, daarna eind van die eeuw naar de Grote Kerk gebracht waar het ondanks beeldenstorm en calvinistische afkeer van beelden mocht blijven hangen. En nu in het Rijksmuseum in Amsterdam. Het is een evangelische oproep tot barmhartigheid. Armen helpen met kleren, eten en onderdak en zieken en gevangenen niet vergeten. En de middelste, de doden begraven, die is in 14e eeuw toegevoegd. Misschien stond er wel een offerblok onder: VOOR DE ARMEN. Het paneel bedoelde echter niet alleen een vrijblijvende oproep zoals een bedelbrief, maar het evangelieverhaal vertelt dat je hierop beoordeeld wordt na je dood. Barmhartigheid was en is dus een kwestie van leven of dood. En dat in Jezus' naam. Doe je iets aan barmhartigheid, dan kan het oordeel goed uitvallen. Jezus komt op alle afbeeldingen voor. Bescheiden, altijd op de achtergrond. Alsof Hij daarmee ook aangeeft: ik hoor bij hen! En als jij onbarmhartig bent is dat voor al die onaanzienlijken, ook voor mij, een zaak van leven of dood!

Waar staat Hij? Hij staat bij de hongerigen. Maar nergens als goddelijke dictator: zóo moet je doen! Of een dreigende vinger vanuit de hemel, nee Hij is een stille onopvallende figuur, maar wel aanwezig, midden onder ons.

Ze krijgen brood. Een van de hongerigen is mismaakt, kan dus niet werken, is afhankelijk. De vrouw die brood geeft kijkt niemand aan. Wil ze daarmee respect tonen of heeft ze zo'n afkeer dat ze armen en mismaakten niet in haar blikveld wil hebben? Maar al gevend wordt er ook iets beloofd: Deelt mildelick de armen, God zal u weder ontfermen, zal zich over u ontfermen. Dus voor wat hoort wat. Maar kijk naar Jezus, Hij kijkt ons aan, alsof Hij zegt: waar ben jij? Deze afbeelding is de enige waarop Jezus recht naar ons kijkt. Where you there?

Let ook op de uitsnede, dat doe ik met alle afbeeldingen, waarin de achtergrond op elke afbeelding naar voren wordt gehaald. Het gaat niet alleen om de voorgrond, de frontpagina, het opvallendste nieuws, nee maar ook wat er in stilte wordt gedaan, haast ongezien, want daar bloeit barmhartigheid vooral.

2. Het laven van de dorstigen

Anno m^o ccccc en liij.

Op de tweede zuil staat geschreven: Gloria.

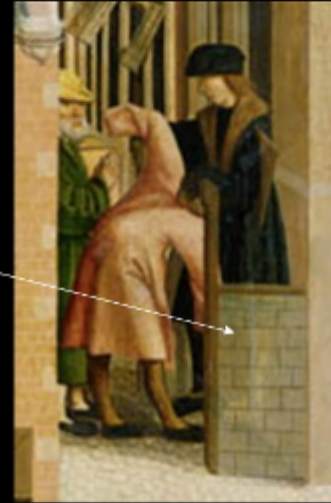
Van spyl ende drank in dit leven
Duisentfout zal u weder werden gegeven

Kansarme mensen, ouderen en kinderen krijgen hier te drinken. En de goede gulle schenker doet het graag, want Van spijs en drank in dit leven duisentfout zal u weder worden gegeven. Je kunt het achterhaald noemen, zo van 'ja zo dachten ze vroeger'. Het zou wel eens actueel kunnen zijn. Is ons geven, onze inzet, onze 'naastenliefde' ook niet een beetje om er toch op z'n minst een goed gevoel van over te houden? Is het gewoon burgerplicht? Om van gewetenvreeters af te komen? Of om niet achter te blijven bij anderen? Of om op de publieke sponsorlijst niet te ontbreken?

Of hebben we misschien, soms even, nog iets van het restloos geven wat een kind heeft die een zonnige glimlach kan schenken zomaar, om niet? Trouwens, wie zich laat raken wordt daar rijker van, dat mag ook gezegd. Gewoon iets doen ook omdat je het ook fijn vindt om het te doen. Dat doet goed.

3. Het kleden van de naakten

Inden even mensche sijn naektheit wilt deken
op dat god wyt doe uwer so[n]den vlekken

Alweer vanuit een groot huis komt iemand die kleren weggeeft. Jassen om te beschermen tegen kou en regen worden uitgedeeld. Het zijn geen nieuwe jassen. Er wordt gegeven vanuit overvloed, vanuit een teveel. Maar ook hier geldt voor de gulle gever een religieus eigenbelang want Uwen evenmens zijn naktheid wilt dekken, opdat God doe uwer so[n]den vlekken, als je de naaste bekleedt zal God je zonden uitwissen, uitvlakken! Wij in een van de rijkste landen ter wereld, zitten wij in een andere positie dan deze middeleeuwse yuppen en happy few? Pas op voor de valkuil hooghartig op neer te kijken op mensen waarvan je mogelijk denkt dat ze niet beter wisten dan in hun kwetsbaar leven te proberen in de hemel te komen!

Vraag: Is het verkeerd om je hart te laten spreken? Het kan een mix van redenen zijn om iets te doen. Bijvoorbeeld: Is het fout om iets in je leven wat verkeerd is geweest goed te willen maken door een daad van barmhartigheid te doen? Ken je trouwens zelf het gevoel dat toen jij het ooit ijskoud had iemand daar oog voor had en even iets warmes om je schouders drapeerde? 'Hier, neem mijn trui maar even'.

4. Het begraven van de doden

Het laatste oordeel

vanden doden te begraven so wy leuen
wort thobial van god gepreken

Doden begraven in een tijd van de pestepidemie is gevaarlijk. Het moet buiten de stad. Je kan zelf ook ziek worden. Maar doe je dat dan wordt je net als in het Bijbelboek Tobith, door God geprezen. En je ziet Jezus nu als hemels oordeler, maar niet met zwaard des oordeels, maar vriendelijk, met open, uitnodigende armen. Zijn oordeel is positief! Doden begraven toen, met die rotziekte waar je in een paar dagen na een akelig sterfbed aan bezweek... Nu is begraven, afscheid nemen, dicht bij de dood zijn, het ontluisterende menselijke lichaam, begraven/cremeren is een zwaar werk 'Trauerarbeit'. Het zet ons leven op de kop, rouwen duurt vaak levenslang, verlies van je naaste doet lichamelijke pijn, maar juist die pijn kan een vorm van barmhartigheid (hartzeer) zijn naar de naaste. Postuum géven. De Laatste Eer helpt om de gedachtenis van onze geliefden te zegenen en dat telkens opnieuw te doen.

5. Het herbergen van de reizigers

Die heer spreekt wilt mi verstaen
wat ghy den minsten doet wert mi gedaen

Reizigers onderdak geven, de kunst van gastvrijheid. De vreemdelingen op het paneel zijn pelgrims met een reisdoel, herkenbaar aan de schelp van St Jacob of als Romepelgrims. Jezus die hier weer eenvoudig achteraan staat heeft geen pelgrimsteken. Hij is hier opvallend de enige echte vreemdeling. En hier klinkt voor het eerst de Bijbeltekst voluit: *de Heer spreekt: wil mij wel verstaan, wat gij de minsten doet wert mij gedaan.*

6. Het verzorgen van de zieken

Verzorgen, verschonen, wassen, zalven en bezoeken. Iemand komt iets aan een zieke brengen, een ander wordt mogelijk gezalfd vanwege een gevaarlijke aandoening, iemand zit bij een bed en op de voorgrond een zuster die iets aanreikt aan enkele heren

Wie zijn deze drie
afgezonderde mannen in het
6de tafereel?

Maar wie zijn die heren? Deze mannen vooraan zijn helemaal niet met de zieken bezig, kijken een andere kant op, ja ze kijken zeg maar recht en zelfverzekerd in de camera. De schilder wiens naam we niet kennen en die daarom Meester van Alkmaar wordt genoemd, heeft blijkbaar opdracht gekregen deze heren prominent te schilderen, herkenbaar voor de inwoners van Alkmaar! Mogelijk dat het de bazen waren van het heilige geestgasthuis, de sponsors. Zij zijn vrijwel zeker de opdrachtgevers van dit paneel. Ze staan er pontificaal op in hun kostbare jassen. Alleen Jezus achteraan staat met een sjofel jasje. En dan staat er: wilt zieken en zieken visiteren, uw loon zal ewiglijk vermeerden. Deze mensen, vooral hij vooraan lijkt te zeggen: ik ga hiermee de hemel verdienen. En alsof Jezus die er achter staat wil zeggen: ik sta daar ook hélemaal achter!

Wel een vraag: Wordt Jezus hier voor de kar van de Weldoeners gespannen? Ook een vraag voor nu: wie wil met al ons barmhartig zijn nu niet er goed opstaan? wanneer gebruik ik daar Jezus voor? Of is dat verdacht of mag dat? Allemaal vragen. Maar de zieken moeten verzorgd worden, ook in verpleeghuizen, hospices, ook, ja juist in Aleppo

Een uitsnede van Jezus die ons aankijkt. Midden onder u staat Hij die gij niet kent, Hij kijkt jou en mij aan.

*Weest elkaar om zjinentwil
niets dan liefde schuldig!*

wees verheugd van zorgen vrij God die wij aanbidden

Is ons rakelings nabij wonend in ons midden

Midden onder u staat hij/zij die gij niet kent

Midden onder u staat hij/zij die gij niet kent

Wees elkaar om zjinentwil niets dan liefde schuldig